

ността да се внасят корекции в устава. Съчетавайки традиционното за повечето православни църкви (еладската, румънската, сръбската, руската) синодално начало с парламентарно-представителната по същество институция на църковния събор, Кръстевич проектира един относително съответстващ на новите исторически условия управленски модел. Модел, който по неговите думи трябва да стои много близо до "конституционното управление", но в същото време да не напуска пределите на църковната юрисдикция.

Проблемът за съвместяването на споменатите два аспекта в управителните органи на Екзархията е решен относително балансирано. Постановленията, касаещи състава, субординацията и координацията на екзархийските централни и местни структури, са повлияни пряко от т. нар. Общи закони на Цариградската патриаршия, утвърдени от събора, заседавал в периода 1858-1860. В случая Кръстевич е имал сериозни основания да се опре на тази законодателна материя - както поради близките условия, в които са поставени Патриаршията и Екзархията, така и поради факта, че Общите закони са съставени с цел модернизация на Константинополската църква в съответствие с "прогреса на времето". Процедурата на избор на църковния глава и на членовете на синода, определянето на годишна издръжка на върховните органи и на архиереите, участието на миряни във върховните църковни органи - това са основните положения, почерпени от Общите закони.

Съобразявайки се със спецификата на българските социо-културни реалности, Кръстевич е вложил в проектоустава някои нови начала - предвидил е специална процедура за избор на архиереи и енорийски свещеници; детайлно е регламентирал правомощията на екзарха, синода, екзархийския съвет и смесените съвети подсиллил е ролята на гражданските лица в управлението на т.нар. "мирски дела". Правомощията, на мирските съвети се простират от отговорността на училищата, книжовността и "умствения напредък на българите" до разрешаване на някои основни гражданско-правни спорове между членове на паството. В споменатите области той е почерпил идеи както от практическия опит, натрупан в процеса на повсеместно изземване управлението на църковните дела в българските провинции от местните общини, разгърнал се в широки мащаби през втората половина на 60-те години, така от съставения през 1869 г. "архиерейски устав"¹². В този смисъл, "действителността" или иначе казано, постиженията на църковно-националното движение, са изведени силно напред¹³. Напред, но дотолкова, че да не загърбват основните постулати на православието. Проектът открай докрай е пронизан от схващането на видния канонист, че "основите, които трябва да туриме в устава, трябва да бъдат ония, които са изложени в 34-то апостолско правило"¹⁴ или иначе казано - да не влизат в разрез с духа и каноните на православието.

Концепцията на Кръстевич за продуктивно равновесие между гражданските и духовните функции на новата институция, намерила израз в съставения от него проектоустав, е подложена на изобилни критики от страна на по-радикално мислещите лидери на църковното движение - П. Славейков, Т. Икономов, Ст. Чома-